

Biografija dr. Željka Mardešića

Franjevački institut za kulturu mira inicirao je dodjelu po asnog doktorata za svog suradnika gosp. Feljka Marde- i a prirediv- i njegov flivotopis i bibliografiju. *Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu*, 17. srpnja 2003., slufbeno je uputio prijedlog *Sveučilištu u Splitu*. Prijedlogu su se pridruflili *Pravni fakultet* i *Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu*, a potporu toj inicijativi dali su i *Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* te istoimeni odsjek *Filozofskog fakulteta u Zadru* kao i hrvatski akademici Nenad Cambi, Mislav Jeffi , Emilio Marin i Ivan Supi i . Sveu ili- ni senat je jednoglasno prihvatio prijedlog na svojoj sjednici 16. listopada 2003.

To je bio povod ovom zborniku radova. Pravi pak razlog po iva u opsefnom i vrijednom dijelu dr. feljka Marde- i a a nadasve u njegovoj osobnosti, duboko duhovno- dijalo- koj. Stoga u ovom zborniku donosimo njegovu kratku biografiju i bibliografiju.

Dr. feljko Marde- i , diplomirani pravnik, umirovljeni nastavnik kolegija "Religije svijeta" na negda- njoj Teologiji, a sada Bogoslovnom fakultetu u Splitu, i aktualni predava kolegija "Sociologija religije" i "Religije svijeta" na Visokoj teolo- ko- katehetskoj -koli u Zadru, ro en je 10. svibnja 1933. godine u Milni na otoku Bra u, a djetinjstvo je proveo u Komiffi na otoku Visu, kod svojih roditelja gdje je zavr- io osnovnu -kolu. Srednju je -kolu zavr- io u Splitu, a na Pravnom fakultetu Sveu ili- ta u Zagrebu diplomirao je pravne znanosti 1958. godine. Nakon odslufljenja vojnoga roka u Bile i i Ni- u zaposlio se kao pravni savjetnik, najprije u poduze u "*Drvni kombinat*" u Splitu (od 1960. do 1970. godine), a poslije toga u poduze u "*Jadrnkamen*" u Splitu (od 1970. do 1993. godine), nakon ega, zbog preboljenoga sr anog infarkta, odlazi u invalidsku mirovinu.

Iako je po formalnoj vokaciji pravnik, dr. feljko Marde- i je glavninu svojih intelektualnih potencijala posvetio sociologiji religije u kojoj je stekao ugled i ime vode ega stru njaka na podru ju cijele biv- e Jugoslavije. Impozantna bibliografija od 6 knjiga i 138 znanstvenih studija i lanaka objavljenih u znanstvenim asopisima, od kojih 10 u inozemnim, jasno svjedo i o njegovim znanstvenim dosezima. A kad se ovomu dodaju i 262 naslova objavljena kao lak- e -tivo u dnevnom i tjednom tisku, odnosno mjese nim revijama, otkrivamo dio spektra znanstvene i ljudske aktivnosti ovoga autora.

Me utim, budu i da njegovu strogo znanstvenu bibliografiju dostavljamo u zasebnom prilogu, ovdje nam je nabrojiti barem djelomice one aktivnosti u okviru flivotopisa dr. feljka Marde- i a koje otkrivaju njega kao kreativnoga ovjeka znanosti. U tom kontekstu valja spomenuti:

- Dr. Marde- i je sa suradnicima pokrenuo tri asopisa: *Crkvu u svijetu* 1966. u Splitu, *Mirotvorni izazov* 1991. u Zagrebu i *Novu prisutnost* 2003. u Zagrebu. Od 2003. na elu je Katoli koga akademskoga kruga kao njegov predsjednik. lan je uredni koga vije a *Crkve u svijetu* i zamjenik glavnog i odgovornog urednika *Nove prisutnosti*;

- vanjski je suradnik Instituta za dru- tvena istraflivanje "Ivo Pilar" u Zagrebu, Franjeva koga instituta za kulturu mira u Splitu i Ekumenskoga instituta "Centro Aletti" u Rimu;

- kao delegat Biskupske konferencije Jugoslavije prisustvuje Biskupskoj sinodi u Rimu od 23. 11. do 06. 12. 1985., koja je bila posvećena dvadesetoj obljetnici Drugoga vatikanskoga sabora;

- kao osvjedoci i kršćanski mirotvorac bio je sve do pada Berlinskoga zida aktivno uključen u kršćansko-marksistički dijalog. U tom je smislu onda bio i dugogodišnji član onodobnoga Tajništva za dijalog s onima koji ne vjeruju u okviru Biskupske konferencije Jugoslavije;

- u svojstvu aktivnog sudionika brojnih znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu održao je mnoga predavanja od kojih izdvajamo: predavanje na meunarodnom svjetskom kongresu sociologa religije u Opatiji 24. 04. 1971.; predavanja na svećeničkim tjednima u Zagrebu 1976., 1987., 1995., 1996. i 2000.; predavanje na svjetskom sastanku rimskoga Tajništva za one koji ne vjeruju, u Zagrebu 1984.; predavanje na meunarodnom skupu o Ivanu Merzu u Rimu 1987.; Predavanje na meunarodnom znanstvenom skupu u Splitu 1993., i 1995. u organizaciji Instituta za društvena istraživanja "Ivo Pilar" iz Zagreba; predavanja na meunarodnim znanstvenim skupovima "Centro Aletti" u Rimu 1994., 1995., 1996. i 1999.; predavanje na znanstvenom skupu o uvođenju predmeta Etike u srednjoškolu u Zagrebu 1995.; predavanje o granicama kulture u Hrvatskoj na tribini Društva Isusove u Milanu 1995.; predavanje o Crkvi i postmoderni na simpoziju slovenskih katoličkih intelektualaca u Dragi blizu Trsta 1996.; predavanje o politici koje teologiji na meunarodnom ekumenskom skupu u Rogoškoj slatini 1997.; predavanje na Teološkim danima u Ljubljani i Mariboru 1999.; predavanje o Drugom Balkanu na meunarodnom znanstvenom skupu u Gorici 1999. te predavanje o pomirenju i pristanju na meunarodnim znanstvenim skupovima u Zagrebu 2000., Osijeku 2000., Zagrebu 2001. i Trogiru 2002.

- estu je sudionik okruglih stolova i razgovora u okviru programa elektroničkih medija koji se na bilo koji način bave tematikom sociologije religije;

- iako kršćanski laik, održao je duhovne vježbe ne samo redovnicima, nego i hrvatskim biskupima;

- na temelju stečena ugleda, Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora, na izvanrednoj sjednici održanoj 15. srpnja 2000. imenovao ga je članom Upravnoga vijeća Sveučilišta u Splitu s liste predloženika ministra znanosti i tehnologije

Dr. Feljko Mardešić je oženjen, ima jednog sina. Vlada talijanskim, njemačkim, francuskim i engleskim jezikom.

Osvrt na znanstveni i stručni rad

Budući da je dr. Feljko Mardešić - koji se u javnosti dugo pojavljivao pod pseudonimom Jakov Jukić - na neki način već postao klasikom sociologije religije ne samo u Hrvatskoj, nego i inozemstvu, a njegova djela spadaju u obvezatnu literaturu iz toga područja na svim našim sveučilištima, ne čudi to je njegov znanstveni doprinos ovoj znanosti poprilično uočljiv i dijelom znanstveno obrađen. Najrelevantnija djela u tom pogledu je svakako knjiga uglednoga zagrebačkog sociologa Siniše Zrinčaka aka *Sociologija religije, hrvatsko iskustvo* Zagreb 1999. koja je izašla kao udžbenik Pravnoga fakulteta u Zagrebu na kojem S. Zrinčak i

predaje. U tom svojem djelu, govore i o razvoju sociologije religije u Hrvatskoj po etkom sedamdesetih, S. Zrin- ak je daljnji razvoj te znanosti povezao uz etiri bitne injenice: 1. djelovanje S. Vrcana na Sveu ili-tu u Splitu, 2. osnivanje Odijela za prou avanje religije i ateizma u Institutu za dru-tvena istraffivanja Sveu ili-ta u Zagrebu 1967., 3. organiziranje postdiplomskoga studija "Teorije ateizma i religije" pod vodstvom B. Bo-njaka od 1967. u Zagrebu, a kao 4. etvrtu bitnu to ku navodi "u dru-tvenom kontekstu marginalno, ali za sociologiju religije relevantno djelovanje J. Juki a., tj. kontinuirano objavljivanje njegovih tekstova u *Crkvi u svijetu*." (str. 65.) Dr. Marde-i , alias J. Juki je, dakle, prema ovome stru nom mi-ljenju, koje do sada nitko nije opovrgnuo te se moffe smatrati op im, jedan od etiri stupa za razumijevanje sociologije religije u Hrvatskoj. A on je to postao ne samo tako -to su njegove socioreligijske studije bile na zavidnoj razini zbog poznavanje svjetske literature, nego u prvom redu stoga -to je na-u sociologiju religije obogatio *fenomenologijskim pristupom*. To i jest razlog -to se on ponekad predstavlja kao sociolog, a ponekad opet kao fenomenolog religije. Rije je dakako o takvu metodologijskom pristupu fenomenu religije koji ne apstrahira religijski doflivljaj ni kod samoga istraffiva a niti pak kod istraffivanoga subjekta, odnosno istraffivane populacije. U svojoj knjizi *Budućnost religije*, Matica Hrvatska, Split 1991., na str. 23. on u tom pogledu pi-e: "Zato je sociolog izloflen unutra-njem osobnom procijepu: mora u isti mah biti nepristran i duboko suffivljen s religiozno- u vjernika koju istrafluje. Ako religiju mrzi ili prezire ne e od nje ni-ta shvatiti, ako je odve uvaflava ne e od istraffivanoga imati nikakve koristi." Ovo je metodolo-ko polazi-te bilo zapravo korektiv onda prevladavaju em apriornom ateizmu, odnosno agnosticizmu, koje se drflalo za metodolo-ku pretpostavku mogu nosti istraffivanja religioznoga fenomena.

Dr. Marde-i objavljuje ve tijekom 60-ih, poglavito u *Crkvi u svijetu*, brojne radove o religiji u modernom industrijskom dru-tvu koje e kasnije objaviti i u obliku svoje prve knjige *Religija u modernom industrijskom društvu*, Crkva u svijetu, Split 1973. Ova knjiga predstavlja istodobno i svojevrsno filozofijsko propitkivanje modernoga svijeta i analizu toga svijeta u sociologijskom vidiku. Njegov stav, iznesen na str. 55. koji glasi: "Nekada je ovjek svoj religiozni nemir objektivizirao u mit i ritual, danas ga sublimira i potiskuje u podsvijest; bezbo-tvo u najrafiniranijim trenucima nadahnu a moflda dokazuje da je ovjek izgubio sposobnost svjesno flivjeti i razumjeti religiju, ali je u najdubljem dijelu svoga bi a ipak sa uvaio sje anje na nju" imat e u sociologiji religije sasvim odre ene konzekvence. Prema autoru, religija postindustrijske civilizacije se javlja u svom trostrukom obliku: kao podzemna, nevidljiva i zaboravljena religija. Podzemna se religija pojavljuje kao podzemna Crkva, i to ona izvan i ona unutar postoje e Crkve. Podzemna Crkva izvan Crkve su razne sekte, te autor govori o razlozima njihova pojavljivanja, dok podzemnu Crkvu u Crkvi tvore razli ite unutarcrkvene grupe i karizmati ki pokreti. Govorom pak o nevidljivoj religiji autor se nadovezuje na T. Luckmanna i njegovu teoriju.

Svojom knjigom *Povratak svetoga, rasprava o pučkoj religiji*, Crkva u svijetu, Split 1988., autor se, kao -to se ve iz samoga naslova dade nazrijeti, okre e analizi tzv. pu ke pobofnosti, no ovom fenomenu fi. Marde-i prilazi na sasvim novi i originalan na in, tj. tako da u pu koj religiji ne vidi samo relevantnu temu, ve najo evidniji na in ozbiljenja svetoga u suvremenom svijetu. Da bi, naime, ukazao da dominantno stajali-te u dru-tvenim znanostima prema pu koj religiji, autor ra-lanjuje ne samo sociologijsko, ve i antropologijsko i politolo-ko vi enje pu ke religije. Iako me usobno razli ita, ova su tri pristupa ipak vrlo sli na, budu i da pu ku religiju promatraju isklju ivo kroz optiku sukoba, protesta, odnosno klasnoga momenta. Me utim, kako su sve to ipak sociolozi ki pristupi religiji, tj. takvi koji njezine korijene i uzroke vide isklju ivo u dru-tvenom kontekstu, fi. Marde-i pu koj religiji

prilazi prvotno s antropološke strane, tj. u njoj vidi trajnu ovjekovu potrebu za svetim. Pu ka religija je za autora naprosto oblik traženja svetoga u sekulariziranom svijetu.

Svojom sljedećom knjigom, *Budućnost religije – Sveto u vremenu svjetovnosti*, Matica Hrvatska, Split 1991., autor se okreće nekršćanskim religijama i novim sektama koje su na svoj način obilježile današnje civilizacije, kako one zapadne, tako i one koja nastaje na razvalinama negdašnjega socijalizma. Prema autoru, razumijevanje ovih pokreta i sljedbi preduvjet je mogućnosti uopće za razumijevanje suvremene religijske situacije u suvremenom svijetu na razini sociologije religije. Naime, okvir za razumijevanje ovoga fenomena tvore sekularizacija, radikalna svjetovnost, kriza tradicionalne religioznosti i tradicionalnih Crkvi i sl. "Nove sekte su mjesto ispunjenja religijskih potreba onih vjernika koji u pustinji suvremene svjetovnosti ó crkvene i društvene ó ne mogu više utafiti svoju želju za nadnaravnim. Može ih netko povući i za nos i nasamariti, ali time nije oskvrnuo isto u njihove religiozne želje. Metoda koja bude vodila rauna o tim uzrocima –irenja novih sljedbi, ima šansu da otkrije njihovu antropološku istinu." (str. 161.) A za analogne pokrete unutar Crkve autor primjerice kaže: "Upravo karizmatička religioznost govori o religioznoj pobuni elita, različitom od pučke religije koja se može okarakterizirati kao religiozna pobuna masa". (str. 131.)

U knjizi *Lica i maske svetoga*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997., autor nastavlja razrađivati sličnu problematiku na istim metodološkim polazištima s time da mu u stvari te interesa sve više dolaze liberalizam, ideologije, i politika, kao referentne točke promišljanja i analize religijskoga fenomena. Novost u ovoj knjizi je i to što se autor u njoj izrijeком bavi i hrvatskim katolicizmom. Fenomen hrvatskoga katolicizma autor promatra u kontekstu povijesnih, političkih i društvenih prekretnica. Na poseban je način zanimljivo njegovo viđenje ponašanja hrvatskih katolika pred tri različita specifična izazova: pred raspadom komunizma, pred ratom i pred sekularizacijom.

Ovdje valja spomenuti i par knjiga koje autora predstavljaju kao angažiranoga kršćanskoga mirotvorca. To su u prvom redu njegova knjiga *Svjedočanstvo o mirotvorstvu*, Kršćanska sadašnjost Zagreb 2002. u kojoj autor sabire svoje tekstove koje je pisao tijekom rata i poraća. Sam autor s tim u svezi kaže: "Ova knjiga o mirotvorstvu ima značajan osobni naglasak, jer su tekstovi u njoj ispisivani u tijeku rata i poraća koje je znalo biti mjestimice ratni kije od samoga rata. Drugo, objavljuje ih vjernik posebno osjetljiv na sve vrste mrflnje: osobne, obiteljske, klasne, nacionalne i religiozne. A religiozna je mrflnja od svih ostalih najopasnija jer je ista suprotnost njezinu cilju: ljubavi. Treće, iza knjige stoji građanin koji ne krije svoje demokratsko uvjerenje i naklonost prema modernitetu. Zato su mu do kraja tu i sve isključivosti: jednako one na lijevim i desnim krajnostima." (str. 7). U tom kontekstu valja spomenuti i koautorsku knjigu *Razgovor o pomirenju*, CroPax, Zagreb-Split 2001.

Ovaj prikaz važnosti znanstvenoga djela dr. Feljka Mardešića na području sociologije religije, zaokružili bismo onom prosudbom koju je o njemu, u veći spomenutoj knjizi, iznio S. Zrinčak:

"Ukoliko je bitna karakteristika fenomenologijskoga pristupa kod Jukića svjedočenje *homo religiosusa*, druga je svakako kategorija svetoga kao analitička kategorija kojom je moguće objasniti dinamiku religijskoga u suvremenom svijetu. Iako sa stajališta pozitivne znanosti bitno neodređena, nejasno definirana, ova kategorija naglašuje ovjekovo vječno traganje za svojim iskonskim i nedodivljenim korijenima te je sve ono što se s religijom danas dešava moguće uočiti i shvatiti unutar te trajne ovjekove potrage za svetim. Stoga su trajna

potraga za svetim i njegova nesvodivost na definirabilne elemente one bitne karakteristike koje fenomenologijsko shvaćanje svetoga razlikuje od pozitivnih definicija koje svetim operiraju unutar njegovih društvenih pojavnih oblika.

Kao da je u ovim dvjema osnovnim karakteristikama 'tajna' cjelokupnoga autorova opusa. Vođen ovim osnovnim premisama te dobrim poznavanjem relevantne sociologijske literature koja daje okvire razumijevanju osnovnih društvenih procesa, Jukić ispisuje svoje rasprave o religiji u suvremenom svijetu. Iako, dakle, bitko nesklon socioreligijskom redukcionizmu, autor svoj opus smješta unutar sociologije, jer fenomenologijski pristup valja situirati unutar društvenih procesa koji stalna i uvijekova religijska htijenja društveno oblikuju i preobrazuju. Otuda, prema autoru, nužna upućenost fenomenologije na sociologiju i obrnuto, barem unutar ovako definiranoga teorijskog interesa" (str. 133.).

Bibliografiju dr. Feljka Mardešića donosimo na kraju ovog zbornika radova.

Miro Marasovi